

Asia: VN/17575/2021-OKM-72

## **Luonnos hallituksen esitykseksi SORA-säännösten muuttamisesta**

### **Lausunnonantajan lausunto**

#### **Näkemyksenne esitykseen sisältyvistä ehdotuksista**

Suomen Diakoniaopisto pitää hallituksen esityksen tavoitteita SORA-lainsäädännön selkeyttämisestä ja käytäntöjen yhtenäistämisestä pääosin kannatettavina. Esitys vastaa moniin niihin tulkinnanvaraisuuksiin, joita SORA-lainsäädännön soveltamisessa on käytännössä havaittu.

SORA-sääntelyn keskeinen kehittämistarve liittyy menettelyjen käytännön toimivuuteen. Nykytilassa prosessit ovat voineet olla hitaita, hallinnollisesti raskaita ja osin epäyhtenäisiä, mikä on vaikeuttanut oikea-aikaista puuttumista turvallisuutta koskeviin tilanteisiin.

SORA-prosessin vireilletuloa koskevan sääntelyn tulee olla mahdollisimman täsmällistä ja valtakunnallisesti yhdenmukaista, jotta koulutuksen järjestäjien käytännöt eivät muodostu toisistaan poikkeaviksi ja jotta opiskelijan oikeusturva toteutuu yhdenvertaisesti.

Koulutuksen järjestäjän näkökulmasta keskeistä on, että sääntely mahdollistaa jatkossakin oikea-aikaisen puuttumisen tilanteisiin, joissa opiskelijan toiminta tai opintoihin liittyvät olosuhteet vaarantavat opiskelu-, työ- tai asiakasturvallisuutta.

Mahdollisuus rajoittaa opiskelijan osallistumista käytännön tehtäviin huumausainetestauksen tai opiskeluoikeuden peruuttamismenettelyn aikana on koulutuksen järjestäjän näkökulmasta keskeinen turvallisuuden varmistamisen keino. Huumausainetestausta koskevan sääntelyn täsmentäminen on kannatettavaa, mutta testaamisen tulee säilyä tarkkarajaisena turvallisuustoimenpiteenä eikä laajentua yleiseksi soveltuvuuden arvioinnin välineeksi.

Esityksessä ehdotettu tiedonsaannin laajentaminen myös vireillä oleviin SORA-prosesseihin on koulutuksen järjestäjän näkökulmasta ymmärrettävä, mutta siihen liittyy oikeusturva- ja tietosuojakysymyksiä. Tiedon käyttö tulee rajata tilanteisiin, joissa se on välttämätöntä turvallisuuden arvioimiseksi, eikä keskeneräiseen prosessiin perustuva tieto saa muodostua itsenäiseksi arviointiperusteeksi ilman kokonaisarviointia.

Opiskelijan jälkiohjauksen vahvistaminen opiskeluoikeuden peruuttamisen yhteydessä on kannatettavaa. Jälkiohjauksen toimivuus edellyttää kuitenkin selkeitä vastuuta ja yhteistyörakenteita.

## Kommentit ehdotusten vaikutuksista

Esityksen vaikutukset kohdistuvat merkittävästi koulutuksen järjestäjän vastuuseen ja toimivaltuuksiin erityisesti ammatillisessa koulutuksessa, jossa opintoihin sisältyy käytännön tehtäviä ja työelämässä tapahtuvaa koulutusta.

Mahdollisuus rajoittaa opiskelijan osallistumista käytännön tehtäviin opiskeluoikeuden peruuttamista koskevan asian käsittelyn tai huumausainetestauksen aikana on koulutuksen järjestäjän näkökulmasta keskeinen ja välttämätön keino turvallisuuden varmistamiseksi. Tämä edellyttää kuitenkin selkeitä ja oikea-aikaisesti sovellettavia menettelyjä.

Erityistä huolta aiheuttaa rikosrekisteriotteen pyytämistä koskeva sääntely. Esityksessä rikosrekisteriotteen pyytämisen kohderyhmää laajennetaan koskemaan myös iäkkäiden ja vammaisten henkilöiden parissa tapahtuvaa toimintaa, mikä lisää koulutuksen järjestäjän turvallisuusvastuuta verrattuna nykytilaan. Samanaikaisesti esityksen tavoitteena on rajata rikosrekisteriotteen pyytäminen yhteen kertaan ennen opintoihin kuuluvien käytännön tehtävien aloittamista. Ammatillisessa koulutuksessa opiskelijan opintopolku voi kuitenkin olla pitkä ja sisältää keskeytyksiä, oppimisympäristöjen vaihtumista sekä työpaikalla tapahtuvaa oppimista turvallisuusvaatimuksiltaan erilaisissa asiakas- ja toimintaympäristöissä.

Mikäli rikosrekisteriotteen pyytämistä tulkitaan käytännössä mahdolliseksi vain kerran koko opintojen aikana, syntyy riski siitä, että koulutuksen järjestäjän vastuu ja käytössä olevat keinot eivät ole tasapainossa. Sääntelyä tulisi täsmentää siten, että koulutuksen järjestäjällä on selkeä oikeus pyytää rikosrekisteriote uudelleen silloin, kun opiskelijan opintojen luonne, oppimisympäristö tai turvallisuusvastuut olennaisesti muuttuvat. Samalla on kuitenkin tunnistettava sääntelyn taustalla oleva tavoite rajata henkilötietojen käsittelyä vain välttämättömään. Tästä syystä sääntelyssä tulisi mahdollistaa rajattu jousto, jossa rikosrekisteriotteen pyytäminen uudelleen on mahdollista selkeästi määritellyissä, turvallisuuden kannalta perustelluissa tilanteissa.

Lisäksi nykyinen sääntely rajoittaa koulutuksen järjestäjän mahdollisuuksia ennakoida turvallisuuteen liittyviä riskejä opintojen alkuvaiheessa, koska rikosrekisteriotetta ei voida pyytää nähtäväksi vielä hakeutumisvaiheessa ennen opintojen alkamista, vaikka hakija itse toisi esiin rikostaustansa. Esitysluonnos ei muuta tätä toimintatapaa, mikä korostaa tarvetta tarkastella sääntelyä kokonaisuutena koulutuksen järjestäjän vastuun näkökulmasta.

Tiedonsaannin laajentaminen voi parantaa turvallisuuden ennakkointia erityisesti opiskelijasiirtymissä, mutta edellyttää tarkkaa sääntelyä ja yhtenäisiä käytäntöjä, jotta keskeneräisiin prosesseihin perustuva arviointi ei johda epäyhdenvertaisiin tilanteisiin.

Esityksen toimeenpanon kannalta keskeistä on, että menettelyt ovat selkeitä, oikea-aikaisia ja hallinnollisesti toteuttamiskelpoisia. Mikäli sääntely jää tulkinnanvaraiseksi tai menettelyt koetaan raskaiksi, on riskinä, että sääntelyn mahdollistamia keinoja ei käytetä johdonmukaisesti. Tämä voi heikentää sekä turvallisuuden että opiskelijan oikeusturvan toteutumista.

Muutosten käytännön toimeenpano edellyttää koulutuksen järjestäjiltä riittävää osaamista, selkeitä valtakunnallisia toimintamalleja sekä toimivia yhteistyörakenteita eri viranomaisten ja palvelujärjestelmän kanssa.

**Mitä näkemyksiä teillä on ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen yhteisestä SORA-oppaasta?**

Suomen Diakoniaopisto pitää ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen yhteisen SORA-oppaan laatimista lähtökohtaisesti kannatettavana. Yhteisen oppaan valmistelussa on kuitenkin tärkeää varmistaa, että molempien koulutusmuotojen erityispiirteet huomioidaan riittävän konkreettisesti.

Ammatillisessa koulutuksessa SORA-kysymykset liittyvät usein käytännön työtehtäviin, työelämässä tapahtuvaan koulutukseen sekä alaikäisten ja muiden haavoittuvassa asemassa olevien henkilöiden turvallisuuteen. Näiden näkökulmien tulee näkyä yhteisessä oppaassa yhtä vahvasti kuin korkeakoulukonteksti.

Yhteisen SORA-oppaan tulee tukea koulutuksen järjestäjien käytännön työtä eikä kaventaa toimivia paikallisia menettelyjä.

### **Muut huomiot esitysluonnoksesta**

Suomen Diakoniaopisto korostaa, että esityksen toimeenpanossa keskeistä on koulutuksen järjestäjän vastuun ja toimivallan tasapaino. Sääntelyn tulee mahdollistaa ennakoiva ja oikeasuhtainen puuttuminen turvallisuutta vaarantaviin tilanteisiin kaikissa koulutus- ja oppimisympäristöissä.

Sääntelyn toimivuus riippuu siitä, kuinka hyvin se tukee koulutuksen järjestäjän arjen päätöksentekoa. Tämä korostaa tarvetta selkeälle ohjeistukselle ja yhtenäisille soveltamiskäytännöille, jotta turvallisuus ja opiskelijan oikeusturva toteutuvat yhdenvertaisesti eri koulutusmuodoissa ja oppimisympäristöissä.

Hautamäki Jaana  
Suomen Diakoniaopisto Oy - Marjaana Salmi, koulutusjohtaja